

Dušan Veličković

ĐINĐIĆ

Lice mladosti

Copyright © 2007, 2013, Dušan Veličković
Copyright © ovog izdanja 2013, LAGUNA

Citati iz govora i izjava Zorana Đinđića i fotografije na koricama i u knjizi objavljuju se ljubaznošću porodice Đinđić.

Fotografije Zorana Đinđića u studentskim danima ljubaznošću Dunje Melčić.

Osvrti savremenika na Zorana Đinđića zapravo su transkripti razgovora koje su sa njegovim prijateljima i članovima porodice vodili Dušan Veličković i Kristof Zodeman (Christoph Sodemann) tokom snimanja filma *Đinđić: jedna životna priča* (*Đinđić – Ein Leben*, produkcija *Südost Medienagentur e.K.*, Bremen), u jesen 2004. godine. Autor se posebno zahvaljuje Kristofu Zodemanu na dragocenoj saradnji bez koje ova knjiga ne bi bila potpuna.

© Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

ĐINĐIĆ

Lice mladosti

SADRŽAJ

PRVI DEO

Dušan Veličković: FIRENCA *DREAMING*

Montirani proces.13
Žene16
Sedamdesete18
CK.19
Travnik21
Biljana.23
Pinkus.26
Solidarnost28
Najbolji prijatelj30
Biznis33
Pisaća mašina.34
Biblioteka37
Rečenica.40

Polis42
Stan44
Firenca <i>dreaming</i>46
Rob ritma48
Čovek s tašnom.50
Ružica52
Popularnost.54
Zgrada.57
Daj jednu cigaretu60
Miloševićev prst64
Borhes o Đinđiću68
Kuda posle smrti69

DRUGI DEO

OD BUNTOVNIKA DO PREMIJERA
(SAVREMENICI O ĐINĐIĆU)

Dragan Lakićević: AHIL IZ DEVETE BEOGRADSKE	75
Dragoljub Mićunović: OD BUNTOVNIKA DO PREMIJERA83
Svetozar Stojanović: GUTAČ KNJIGA	101
Gorica Mojović: KAKAV JE ZAISTA BIO	111
Ernst Keller: ODLUČNOST I RIZIK	121
Ružica Đinđić: UVEK SAM BILA UZ NJEGA.	127
Aleksandar Bijelić: PETOOKTOBARSKE NOĆI	137
Čedomir Jovanović: MIT BUDUĆNOSTI	143

Veran Matić: ALTERNATIVAC.	163
Žarko Korać: PRVI MODERNI POLITIČAR	175
Sonja Biserko: UVEREN U SVOJU MISIJU	187
Kurt Leonberger: SLIKA O SRBIJI	197
Klaus Mangold: HOĆU DA BUDEM BRŽI OD VAS .	203
Latinka Perović: ZAPADNJAK U EVROPI	211
<i>Hronologija</i>	<i>223</i>
<i>O autoru.</i>	<i>229</i>

PRVI DEO

Dušan Veličković:
FIRENCA *DREAMING*

MONTIRANI PROCES

Pre početka seminara za aksiologiju u učionicu ulazi omanji čovek plavih očiju na anonimnom licu. Pravi profesionalac, tačno zna kada i pred kojom publikom treba da se pojavi. Čovek se zove Steva. Stavlja tamne naočare; leva šaka, osim palca, u džepu, u desnoj ruci muštikla, i čeka. To je znak da treba da počnemo da vadimo sitninu iz džepova, dok se Steva izvesno vreme, ćutke, sa ispruženom šakom i belim pogledom, dostojanstveno cenjka. Onda zauzima pozu i počinje da recituje: „Druže papa i drugovi kardinali. Vidim ja da vi ovde lijepo razvijate samoupravljanje. Ali ima jedan neprijatelj, drugovi. Njega treba čim prije ukloniti. Onaj Vezuv tamo, drugovi.“

Posle toga počinje licitiranje. Jedni traže „govor u Splitu“, drugi su za Brionski plenum. Sve to ume Steva, ali se drži nekog svog repertoara: „Svi, bogati, kažu da ja živim kao kral. Kažu, imaš one tamo Brijune, neke vile, te šta ti ga ja tamo još sve znam. Kako, molim te,

kao kral? Pa kral je imao samo onu kućicu u Miločeru. Ne bih ti ja tamo prespavao nijednu noć.“

Sala je prepuna. Na predavanja i vežbe profesora Svetozara Stojanovića dolaze studenti svih generacija Filozofskog fakulteta u Beogradu. Kurs nosi naziv „Revolucionarni etos“. Oспорava se zvanično mišljenje o kontinuitetu revolucije i dokazuje teza o jasnom diskontinuitetu, odnosno o stvaranju autoritarnog režima koji sa prvobitnim idealima jednakosti i pravde nema nikakve veze. Danas se to možda ne čini kao bogzna šta, ali tada je to bila prava intelektualna avantura. Sve se događa na kraju šezdesetih ili možda na samom početku sedamdesetih godina. Oseća se neka disident-ska atmosfera koja nas greje i uzbuđuje kao da smo oduvek ovako zajedno u istoj stvari.

Počinja čas, Steva se mirno, i dalje u pozi diktatora, povlači, a profesor Stojanović pokazuje prstom na mene i jednog mlađeg studenta za koga kasnije čujem da se zove Zoran Đinđić. Nas dvojica za sledeću nedelju treba da pripremimo neku vrstu predstave, nešto nalik na montirane Moskovske procese, ali prilagođeno aktuelnoj političkoj situaciji u Jugoslaviji u kojoj su kritički intelektualci opet na udaru režima u atmosferi koja podseća na staljinističke metode. Zoran će na ovom procesu biti branilac, a ja tužilac koji optužuje intelektualce. Nije mi baš pravo što treba da budem tužilac, ali se ipak radujem jer sebe smatram gotovo ekspertom za strahote staljinističkih suđenja, nema šta nisam o tome pročitao. Računam, tužilac ili branilac, videće se šta o svemu znam i šta o svemu mislim.

I počne suđenje, ali sve krene nekako naopako. Ja kao nevoljni tužilac počnem s nekom neubedljivom, ali kako već dolikuje ulozi, krajnje dogmatskom optužbom, a Zoran uzvratil briljantnom i elokventnom odbranom. I da zlo bude veće, kao da je neki iskusan advokat specijalizovan za političke procese, stvori atmosferu u kojoj se čini da ono što „tužilac“ govori jeste ono što on zaista misli, a naravno misli tako zato što je ograničeni i indoktrinirani sluga režima. Silno se uvredim. Zar tako o meni koji sam kadikad pročitao Kestlerovo *Pomračenje u podne* i koji sam u *Priznanju* Artura Londona ispodvlačio sve što je bitno. Onda napravim i dodatnu grešku. Počnem da pokazujem svoju uvređenost i da prekidam „suđenje“, pokušavajući da objasnim kako ja lično mislim isto što i branilac, ali da samo pokušavam da svoju ulogu odigram uverljivo. Time kao da sam definitivno potvrdio mišljenje da je „tužilac“ jedna prevrtljiva ništarija.

I tako se osetim poražen i pre nego što je suđenje ozbiljno počelo. Posle mi mnogi kažu kako je cela predstava bila zanimljiva i ubedljiva, ali ja sam je doživio kao sopstveni fijasko i bio sam ljut i na Zorana i na profesora, a najviše na sebe samog.

ŽENE

Kaže se: „vole ga žene“, ili „dopada se ženama“. Obično to važi za nekog ko je stasit, ili duhovit i pametan, ili neobičan, ili sve to zajedno. Dakle, iako zvuči kao otrcana fraza, mogao bih to da kažem za Zorana. U stvari, reći ću to da bih rekao nešto sasvim drugo, nešto što sam primetio još na samom početku našeg prijateljstva.

Sedimo u čitaonici Studentskog kulturnog centra, samo nas dvojica, prelistavamo časopise kojih je tada na tom mestu bilo bukvalno iz celog sveta. I gledamo se ispod oka. To nam je prvi susret posle onog „montiranog procesa“. Onda ipak zapodenemo razgovor, prvo o nekim tekstovima u časopisima, pa o tome da li nešto vredi prevesti, pa gde bi se to moglo objaviti. I gle, „branilac“ i „tužilac“ kao da imaju mnogo više zajedničkih tema nego što su mogli i da pretpostave. Razmenjujemo reči i o nekim devojkama koje poznamo ili koje bismo rado upoznali. Ne sećam se šta sam ja tačno rekao, ali se dobro sećam da je bilo jako

trivijalno i u skladu s nekim mangupskim žargonom toga doba. Onda čujem Zorana kako se smeje i nadovezuje na moju priču, ali na potpuno drugačiji način, sa uvažavanjem koje me je štrecnulo kao neko otkriće.

Dobro, ne mogu nikako reći da sam ja tada bio neka primitivna sirovina, ali bila je to moja prva ozbiljna lekcija o džender korektnosti i ravnopravnosti polova. Eto, to je ono što sam hteo da kažem o Zoranu i ženama.

Sećam se još jedne džender priče desetak godina kasnije. Kaže mi Zoran kako je jedan naš zajednički prijatelj došao kod njega u Frankfurt. Posle nekoliko dana upozna jednu lepu Nemicu. Ona ga pozove kod sebe u stan i lepo se provedu. Sutradan mu saopšti kako se neće više viđati na takav način, jer ona ima dečka. Naš prijatelj malo očajan, a još više onako muški ljut, za šta ima puno razloga jer je spavala s njim već posle prvog sastanka, što pristojne žene ne rade, a ima i dečka, i uopšte ona je, kao uostalom i sve Nemicе, jedna „laka“ žena i sve drugo što se o takvim ženama obično govori.

I ja se, kao još uvek nedovoljno emancipovan Bal-kanac, nekako neprijatno trgnem zbog lošeg iskustva našeg prijatelja, a Zoran kaže: „Eto, vidiš iz kakve konzervativne i patrijarhalne sredine mi dolazimo. On najozbiljnije misli da ženi nije dozvoljeno ono što je njemu dozvoljeno. I onda još iz pogrešne premise izriče opšti sud o svim Nemicama. To su vrlo opasne predrasude kojih bismo morali prvo da se oslobodimo ako hoćemo da budemo moderno i normalno društvo.“

SEDAMDESETE

Kako su bile zanimljive te sedamdesete godine. Dobra muzika, dobro društvo, stalno se nešto događa. Raste represija, ali i zabava. Uspevalo nam je čak i da pro-nađemo neke poslove. Kaže mi Zoran jednog dana kako može da se piše za *Sociological Abstracts*. Javi se Sonji Liht. Prelistaš neki časopis, napišeš nešto sasvim sažeto i dobiješ 12 dolara. Javim se ja toj lepoj, veseloj i hitroj devojci koja je tu stvar vodila, i zaista povremeno dobijem 12 dolara. Onda ja odvedem Zorana na *Treći program* Radio Beograda. Upoznam ga sa Đorđem Malavrazićem, Bodom Ristićem, Đorđem Zorkićem, Radetom Kalikom i još nekim ljudima, i počne Zoran da piše i prevodi. Mislim da se i danas to prepričava kao neka legenda. Donese Zoran sutradan tekst, pa sledećeg dana, i tako gotovo bez prestanka. Ne verujem da je *Treći program* ikada video plodnijeg autora. I tako nekako preživismo te srećne sedamdesete.

CK

Kada sam ugledao zgradu Centralnog komiteta, odjednom kao da mi je sve bilo jasno. Mislio sam da sam se setio pravog odgovora na pitanje o kojem smo Zoran i ja raspravljali šetajući još od hotela *Jugoslavija*. Bila je rana jesen, možda 1976. ili 1977. godine. U svakom slučaju sećam se da je Tito još bio živ.

Bio je to jedan od onih razgovora koje sam ja nazivao „kuknjavom“. Zoran je tvrdio da je to konstruktivna kuknjava. Satima smo umeli da se žalimo jedan drugom na okolnosti u kojima živimo. Nismo imali takozvani stalni posao, radili smo na sve strane, pisali, prevodili, ali prihodi su nam bili mizerni i nesigurni. Jeste, bilo je i nečeg konstruktivnog u tome, jer smo umeli da se silno udubimo u planove koji bi trebalo da nas učine potpuno autonomnim i nezavisnim, i da nam omoguće da radimo ono za šta smo mislili da smo sposobni.

Onda sam ja, ugledavši zgradu CK, rekao: „Pa, vidi, ni ti ni ja nismo članovi Partije. Zato mi nemamo nikakve šanse.“

Dobro se sećam da smo se u tom trenutku okrenuli i pošli nazad, ispred nas je sada u daljini bila panorama Zemuna. Zoran se odjednom neobično uozbiljio, kao da govori nešto o čemu je dugo razmišljao, i o čemu sada mene treba da pouči.

„To je jako važno što nismo članovi Partije“, rekao je. „Kada se sve ovo uskoro sruši, kada padne komunizam, onda će to biti izuzetno važno.“

Bio sam zapanjen. Meni se tada činilo da je komunizam neuništiv. Sva ta sila sovjetskog bloka i jugoslovenske partijske države ličila mi je na neku užasnu tvrđavu iz koje u najboljem slučaju možeš pobeći. Jeste, ubrajali smo sebe u disidente; ono što smo pisali i govorili činilo nam se važnim, uživali smo u tome, ali ipak sve je to bilo nekako beznadežno slabašno u odnosu na moć koja nas je okruživala. Ili mi se, možda, tako činilo jer u tom malom disidentskom pokretu u Jugoslaviji nije bilo nikog ko bi smeo i da zucne o kraju komunizma.

Setio sam se Zoranovih reči više puta kada sam ga gledao u političkoj borbi devedesetih godina, i kada mi se povremeno činilo da pravi pogrešne poteze. Mislio sam ovako: u stvarima od danas do sutra baš ume da pogreši, ali gledano strateški, dugoročno, nema mu ravnog.

TRAVNIK

Jednom prilikom svratimo u opštinu. Zoran treba da izvadi nekakvu potvrdu, a ja samo da predam neka dokumenta. Na svim šalterima nesnosna gužva. Zoran odmah zaključuje da je organizacija posla potpuno pogrešna i da nema potrebe da nas dvojica čekamo na istom šalteru pred kojim se tiskaju ljudi koji registruju automobile. Povremeno se otvaraju razna vrata na kojima se pojavljuju opštinski službenici, važni i nedodirljivi, i Zoran bezuspešno pokušava da privuče njihovu pažnju. U jednom momentu vidim ga kako prilazi ženi koja nosi nekakvu hrpu formulara. Nešto joj objašnjava, a ona odmahuje rukom. On se probija za njom, ona ipak zastane, pogleda papir koji joj on pokazuje i čujem je kako uzvikne: „Pa ti si rođen u Bosanskom Šamcu!“ Onda se raspričaju o nekakvom vatrogasnom domu u čijoj su blizini valjda oboje stanovali, i tako mi završismo posao preko reda.

Posle mi Zoran ispriča da je rođen u Šamcu, ali da se školovao u Travniku, odakle je došao u Beograd

neposredno pre nego što ćemo se upoznati. I ja se tu iz nekog razloga zapanjim. Pa, o čemu mi to godinama razgovaramo ako ja tek sada čujem za ovaj podatak iz Zoranovog života!? Doduše, nema tu ničeg neobičnog, jer nikad nismo gubili vreme na sećanja, uglavnom smo bili okrenuti onome što se zbiva oko nas i nekoj bliskoj budućnosti za koju smo verovali da nas čeka. Nego, očigledno je drugo nešto u pitanju: kako ja po Zoranovom ponašanju, izgledu, govoru, razmišljanju nisam primetio da je on došljak. Pomislim to i odmah se postidim pred samim sobom. Dakle, ono što me je zapanjilo bila je činjenica da moj načitan, obrazovan prijatelj koji ima svetski pogled na život dolazi iz neke nedodijeljene, kako mi se to u mojoj mladalačkoj prestoničkoj uskogrudosti tada činilo. Priznao sam sebi svoju besmisleni predrasudu i od nje se istog trenutka zauvek izlečio.